

*О.М. Балакірева,
канд. соціол. наук*

Д.А. Дмитрук

*Olga M. Balakireva,
Ph.D. in Sociology*

Dmytro A. Dmytruk

МОНІТОРИНГ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ НАСЕЛЕННЯ: НАСТРОЇ ТА ОЧІКУВАННЯ НАСЕЛЕННЯ, ВЕРЕСЕНЬ 2006 р.*

Півроку після виборів Верховної Ради:

Чи розчаровані виборці партіями та блоками, за які голосували півроку тому

Проведене опитування засвідчило, що понад чверть опитаних (27%) за півроку розчарувалися у тих політичних силах, за які голосували у березні цього року. Натомість, більшість опитаних у принципі задоволені зробленим ними вибором.

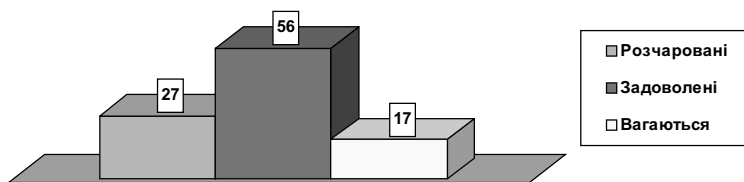


Рис. 1. Розподіл відповідей на запитання: “Як би Ви охарактеризували зараз своє ставлення до зробленого Вами вибору на минулих виборах до Верховної Ради, що відбулися 26 березня 2006 року?”

Безсумнівно розчарованими виглядають виборці, котрі мешкають у м. Києві, Західному, Центральному та Північному регіонах країни. Відповідно, на Сході та Півдні країни, в АР Крим показники розчарованості менші. Важливою обставиною є те, що зараз ще не існує жодного регіону, в якому б частка розчарованих у своєму виборі була б більшою за показник “задоволених”. Найближче до зламу загальної тенденції сьогодні наблизилася столиця, в якій позитивний баланс становить лише 2%.

* Опитування проводилося з 12 по 19 вересня 2006 року в усіх областях України, АР Крим та місті Києві.

Всього опитано 2181 респондента віком від 18 років і старше. Стандартні відхилення при достовірних 95 відсотках і співвідношенні змінних від 0,1 : 0,9 до 0,5 : 0,5 становлять 1,29 – 2,16 відсотка. Опитування проведено у 130 населених пунктах України: 69 містах та 61 селах. Метод отримання інформації: індивідуальне інтерв'ю за місцем проживання респондента „віч-на-віч”. Рівень досягнення респондентів – 76%

МОНІТОРИНГ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ

Зазначимо, що коли минув місяць після виборів (у квітні 2006 р.), то переважна більшість населення була задоволена своїм вибором: тоді лише 12% були розчарованими в тих політичних силах, за які вони щойно голосували.

Виходячи з даних опитування, можна стверджувати, що на сьогодні ще не сформувався скільки-небудь чіткі соціально-демографічні обриси тих, хто розчарувався у своєму виборі: лише дещо більша кількість розчарованих серед осіб передпенсійного віку, на нашу думку, є свідченням того, що саме ці респонденти найбільшою мірою відчували на собі зростання вартості життя.

Таблиця 1

Розподіл відповідей на запитання: “Як би Ви охарактеризували зараз своє ставлення до зробленого Вами вибору на минулих виборах до Верховної Ради, що відбулися 26 березня 2006 року?”, залежно від регіону опитування*

	Захід		Центр		Північ		Схід		Південь		АР Крим		м. Київ	
Скоріше, задоволений(на) своїм вибором	32	51	29	49	24	45	41	66	42	57	50	68	36	42
Повністю задоволений(на) своїм вибором	19		20		21		25		15		18		6	
Повністю розчарований(на) своїм вибором	12	33	14	31	17	37	8	20	9	27	1	8	9	40
Скоріше, розчарований(на) своїм вибором	21		17		20		12		18		7		31	
<i>Важко відповісти</i>	16		20		18		14		16		24		18	
<i>Баланс +/-</i>	+18		+18		+8		+46		+30		+60		+2	

Таблиця 2

Розподіл відповідей на запитання: “Як би Ви охарактеризували зараз своє ставлення до зробленого Вами вибору на минулих виборах до Верховної Ради, що відбулися 26 березня 2006 року?”, залежно від регіону опитування

	18–28		29–39		40–49		50–59		60 та старше	
Скоріше, задоволений(на) своїм вибором	31	49	39	56	33	54	36	54	38	62
Повністю задоволений(на) своїм вибором	18		17		21		18		24	
Повністю розчарований(на) своїм вибором	9	26	11	30	11	31	10	29	11	23
Скоріше, розчарований(на) своїм вибором	17		19		20		19		12	
<i>Важко відповісти</i>	25		14		15		17		15	
<i>Баланс +/-</i>	+23		+26		+23		+25		+39	

* Склад регіонів, які використані для аналізу регіональних особливостей:

Західний регіон: Волинська, Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Рівненська, Тернопільська, Чернівецька області;

Центральний регіон: Вінницька, Кіровоградська, Полтавська, Хмельницька, Черкаська області;

Північний регіон: Житомирська, Київська, Сумська, Чернігівська області;

Східний регіон: Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Луганська, Харківська області;

Південний регіон: Миколаївська, Одеська, Херсонська області.

АР Крим та м. Київ аналізуються окремо.

Як виглядав би склад Верховної Ради в разі проведення нових виборів у вересні цього року

За даними проведених опитувань, вибір українців, зроблений на виборах до Верховної Ради України 26 березня, за показником партій, які подолали б прохідний бар'єр, залишився тим самим. У разі проведення виборів у вересні до парламенту потрапили б ті самі партії та блоки, але розмір фракцій був би інакшим.

Особливістю громадської думки, яка склалася у вересні, можна вважати те, що за умов повторного вибору електоральні настрої населення не внесли б істотних змін у розстановку політичних сил:

- значно менше отримав би блок “Наша Україна” – зараз за нього проголосували б лише 6% опитаних;
- знизився рівень підтримки Блоку Юлії Тимошенко – готових проголосувати за неї близько 17%;
- СПУ, порівняно із березнем втратила підтримку близько 2% (зміна в межах похибки).

Таблиця 3

Динаміка електоральних уподобань населення України, %*

	10/ 2005	01/ 2006	02/ 2006	03/ 2006	Дані ЦВК	04/ 2006	09/2006
Партія регіонів	18,7	31,5	30,1	31,5	32,1	31	30,7
Блок Юлії Тимошенко	18,0	15,3	13,7	15,3	22,2	21	16,7
Блок „Наша Україна”***	9,8	22	18,5	17,4	13,9	13	5,9
Соціалістична партія України	8,3	6,1	7,2	6,5	5,6	5	3,3
Комуністична партія України	8,7	6,0	6,9	6,1	3,6	5	4,7
Блок Наталії Вітренко "Народна опозиція"	2,1	1,2	3,3	3,3	2,9	2	1,3
"Громадянський блок ПОРА-ПРП"	0,9	0,8	2,4	3,0	1,5	1	1,3
Народний блок Литвина	5,7	5,7	5,7	5,3	2,4	2	0,8
Український народний блок Костенка–Глюща	1,1	0,7	3,2	3,3	1,9	1	0,8
Партія "Віче"	–	0,3	0,9	0,9	1,7	1	0,8
Опозиційний блок "НЕ ТАК!"****	2,1	1,6	2,8	2,5	1,0	1	0,3
За іншу партію	7,3	2,0	2,4	0,9	7,0	2	2,6
Не підтримую жодну	15,8	4,4	1,5	2,5	1,8+(2,4 зінсовані)	1	6,2
Відмові відповідати/Не пам'ятаю/Не брав участі у голосуванні/	–	–	–	–	–	14	24,6

* У таблиці наведені показники політичних партій та блоків, які, за даними ЦВК, отримали підтримку більш ніж 1% опитаних.

** До жовтня 2005 р. вимірювався рейтинг НСНУ.

*** До січня 2006 р. вимірювався рейтинг СДПУ(о).

МОНІТОРИНГ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ

Лідерами електоральних симпатій на Заході країни зараз можна вважати лише Блок Юлії Тимошенко, до якого перетікають голоси колишніх прибічників НСНУ. Таку картину можна спостерігати і в інших регіонах країни, а найбільш показовим є місто Київ. Фактично в Центральному та Північному регіонах Блок “Наша Україна” втратив позиції одного з лідерів і вже поступається Партії регіонів.

Таблиця 4

Розподіл відповідей респондентів на запитання: “Якби діюча Верховна Рада була розпущена, а нові вибори відбувалися у найближчу неділю, то за яку партію чи блок партій Ви проголосували б зараз?”, залежно від регіону опитування, %*

	Захід	Центр	Північ	Схід	Південь	АР Крим	м. Київ
Партія регіонів	7	17	16	50	42	59	15
Блок Юлії Тимошенко	34	22	23	4	10	1	31
Блок «Наша Україна»	12	6	9	2	5	1	8
Комуністична партія України	1	5	6	5	7	7	3
Соціалістична партія України	3	5	5	2	4	1	7
Не братиму участі у виборах	8	12	12	11	7	8	7
Проголосую проти всіх	6	13	6	5	4	2	7
Важко відповісти	19	14	11	14	13	16	18

* Дані наведені по партіях та блоках, що мають підтримку більше 2% опитаних.

Таблиця 5

Розподіл відповідей респондентів на запитання: “Якби діюча Верховна Рада була розпущена, а нові вибори відбувалися у найближчу неділю, то за яку партію чи блок партій Ви проголосували б зараз?”, залежно від віку, %*

	18 – 28	29 – 39	40 – 49	50 – 59	60 та старше
Партія регіонів	31	26	30	34	33
Блок Юлії Тимошенко	18	21	19	16	11
Блок «Наша Україна»	5	6	5	7	7
Соціалістична партія України	2	2	2	5	5
Комуністична партія України	0	1	1	5	13
Не братиму участі у виборах	11	12	11	8	9
Проголосую проти всіх	7	7	6	5	6
Важко відповісти	14	17	16	15	11

* Дані наведені по партіях та блоках, що мають підтримку більше 2% опитаних.

На Сході країни безсумнівним лідером є Партія регіонів, яка значно випереджає решту партій. Відповідно Партія регіонів залишається лідером ще у двох регіонах – на Півдні та в АР Крим, де жодна інша політична сила на даний момент не може скласти їй конкуренцію.

Хто, на думку опитаних, сьогодні представляє владу, а хто – опозицію

На даний час, дихотомія, яка простежується в електоральних уподобаннях населення, повністю перенеслася на уявлення щодо того, хто зараз править країною, а хто знаходиться в опозиції.

Майже 90% вважають сьогодні уособленням влади Партію регіонів. Такої думки про Блок «Наша Україна» 63% опитаних, СПУ – 47%, КПУ – 29%. Серед сил, представлених у Верховній Раді, до опозиції, на думку опитаних, безсумнівно належить лише одна політична сила – БЮТ, що робить цю політичну силу єдиним уособленням опозиційного табору.

Таблиця 6

Розподіл відповідей респондентів на запитання: “Які з цих політичних сил зараз, на Вашу думку, знаходяться при владі, а які в опозиції?”, %

	Вважають політичну силу уособленням	
	діючої влади	опозиції
Партія регіонів	86,2	4
Блок «Наша Україна»	62,6	7
Соціалістична партія України	47,3	2
Комуністична партія України	29,0	5
Блок Юлії Тимошенко	17,9	76
Блок Наталії Вітренко „Народна опозиція”	1,1	16
Народний блок Литвина	1,5	4
Український народний блок Костенка–Плюща	0,5	6
Партія „Віче”	0,4	3
Громадянський блок „ПОРА-ПРП”	0,5	8
Опозиційний блок „НЕ ТАК!”	0,8	9
<i>Інша партія або блок</i>	2,4	4

На момент проведення опитування НСНУ не сприймається респондентами як політична сила, що може знаходитися в опозиції, а різка зміна позиції по осі “влада—опозиція” навряд чи дозволить партії у найближчий час хоча б наполовину виглядати настільки ж опозиційно, як і Блок Юлії Тимошенко. До того ж така зміна за наявності діючого Президента виглядатиме непереконливо та навряд чи буде зрозумілою виборцям.

Яка політична сила впливовіша: оцінки громадян

Найвищий рейтинг підтримки Партії регіонів та майже безсумнівне її віднесення громадськістю до влади позначилося на тому, що 86% опитаних вважають цю політичну силу найбільш впливовою в сьогоднішній Україні. На

МОНІТОРИНГ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ

другому місці перебуває Блок “Наша Україна” (58%), однак в основі його впливовості вже не рівень підтримки, а інший чинник – Президент та підпорядкована йому виконавча вертикаль.

Третьою за рівнем впливовості можна вважати БЮТ – це думка 48% опитаних. Впливовими серед інших політичних сил, що увійшли до парламенту та коаліції, опитані вважають ще СПУ (22%) та КПУ (12%).

Таблиця 7

Розподіл відповідей респондентів на запитання: “Які з політичних партій та блоків, на Вашу думку, найвпливовіші у суспільстві?”, %

Партія регіонів	85,6
Блок «Наша Україна»	57,9
Блок Юлії Тимошенко	48,3
Соціалістична партія України	21,8
Комуністична партія України	12,4
Народний блок Литвина	2,0
Блок Наталії Вітренко „Народна опозиція”	1,9
Громадянський блок „ПОРА-ПРП”	1,2
Український народний блок Костенка–Плюща	0,9
Опозиційний блок „НЕ ТАК!”	0,5
Партія „Віче”	0,4
<i>Інша партія або блок</i>	<i>2,0</i>

Ідеологічні уподобання населення

Таблиця 8

Динаміка відповідей респондентів на запитання: „Який ідейно-політичний напрям найбільшою мірою відповідає Вашим власним переконанням?”, %

	Травень 2004 р.	Травень 2005 р.	Серпень-вересень 2005 р.	Жовтень 2005 р.	Грудень 2005 р.	Січень 2006 р.	Лютий 2006 р.	Вересень 2006
Політичний напрям, що поєднує ідеї ринкової економіки і об'єднання України з Росією	8	14	15	14	17	18	17	18
Національно-демократичний	11	18	18	13	14	18	18	16
Комуністичний	14	6	8	7	7	6	8	8
Соціал-демократичний	8	8	5	5	7	8	8	7
Соціалістичний	8	5	5	4	6	6	7	4
“Зелений”	8	5	5	6	6	5	2	3
Неполітичний рух, який відстоює ідеї громадського контролю за діями влади	–	–	–	–	3	4	3	5
Християнсько-демократичний	4	3	3	2	2	3	2	1
Ліберальний	2	3	2	2	2	1	2	2
Радикально-націоналістичний	1	1	2	1	1	1	1	1
Інше	0,2	1	1	0	1	1	1	1
<i>Жодний</i>	<i>15</i>	<i>11</i>	<i>11</i>	<i>12</i>	<i>12</i>	<i>8</i>	<i>9</i>	<i>11</i>
<i>Я не орієнтуюся в політичних течіях</i>	<i>17</i>	<i>18</i>	<i>16</i>	<i>22</i>	<i>17</i>	<i>16</i>	<i>17</i>	<i>18</i>
<i>Важко відповісти</i>	<i>7</i>	<i>7</i>	<i>9</i>	<i>12</i>	<i>5</i>	<i>5</i>	<i>5</i>	<i>5</i>

За даними моніторингового опитування, в країні вже доволі тривалий час зберігається стійке розмежування прихильників різних ідейно-політичних течій. У вересні знову ми зафіксували перевагу ідейно-політичного напрямку, що орієнтує людей на поєднання ідеї ринкової економіки та об'єднання України з Росією. На другому місці (з відставанням у межах стандартної похибки) за рівнем підтримки знаходиться національно-демократична ідеологія. Конкуренція цих двох ідеологій фактично є результатом уже закріпленої у свідомості громадян прихильності до однієї з цих двох моделей чи векторів розвитку суспільства.

Яким чином обирати депутатів до місцевих та обласних рад

За результатами проведеного опитування з'ясувалося, що менше чверті опитаних респондентів задоволені існуючою системою виборів депутатів, в той же час більше третини опитаних хотіли б, щоб депутати обиралися, як раніше, за мажоритарною системою. Ще 20% опитаних сказали, що хотіли б, щоб половина депутатів місцевих рад обиралася за партійними списками, а половина – по мажоритарних округах.

Такий стан громадської думки свідчить про відсутність сталого уявлення щодо моделі представницької демократії на місцях.

Таблиця 9

Розподіл відповідей респондентів на запитання: “Як Ви вважаєте яким чином мають відбуватися наступні вибори депутатів до ...”, %

<u>місцевих (міських, сільських, районних) рад депутатів?</u>	
Депутати мають обиратися лише за партійними списками	22
Депутати мають обиратися лише на мажоритарній основі (один депутат представляє один виборчий округ)	36
Депутати мають обиратися за змішаною системою: 50% по мажоритарних округах, 50% – за партійними списками	20
<i>Важко відповісти</i>	22
<u>до обласних рад?</u>	
Депутати мають обиратися лише за партійними списками	17
Депутати мають обиратися лише на мажоритарній основі (один депутат представляє один виборчий округ)	35
Депутати мають обиратися за змішаною системою: 50% по мажоритарних округах, 50% – за партійними списками	24
<i>Важко відповісти</i>	24
<u>Верховної Ради України?</u>	
Депутати мають обиратися лише на мажоритарній основі (один депутат представляє один виборчий округ)	27
Депутати мають обиратися за змішаною системою: 50% по мажоритарних округах, 50% – за партійними списками	27
Депутати мають обиратися лише за партійними списками	20
<i>Важко відповісти</i>	26

Ставлення до новоствореної коаліції

За даними проведеного опитування, зараз в суспільстві немає однозначного ставлення до проголошеної влітку коаліції Партії регіонів, Блоку “Наша Україна”, Соціалістичної та Комуністичної партій України. Фактично зараз чисельність прихильників дорівнює чисельності противників.

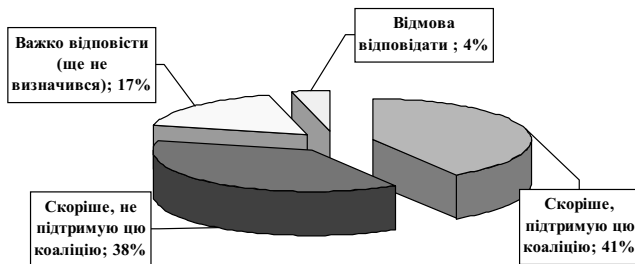


Рис. 2. Розподіл відповідей респондентів на запитання: “Як Ви ставитесь до створеної влітку коаліції Партії регіонів, Блоку “Наша Україна”, Соціалістичної та Комуністичної партій України?”, %

Показово те, що ставлення до коаліції повністю відповідає дислокації електорату. В тих регіонах, де підтримується Партія регіонів та високий рівень довіри до В. Януковича, рівень підтримки коаліції вищий за показник тих, хто її не підтримує.

Таблиця 10

Розподіл відповідей респондентів на запитання: “Як Ви ставитесь до створеної влітку коаліції Партії регіонів, Блоку “Наша Україна”, Соціалістичної та Комуністичної партій України?”, залежно від регіону опитування, %

	Захід	Центр	Північ	Схід	Південь	АР Крим	м. Київ
Скоріше, підтримую цю коаліцію	25	34	39	52	54	43	28
Скоріше, не підтримую цю коаліцію	58	43	45	23	31	24	51
Важко відповісти (ще не визначився)	14	20	14	21	12	22	13
Відмова відповідати	3	3	2	4	3	11	8

Якщо ставлення до коаліції електоратів Партії регіонів та Блоку Юлії Тимошенко протилежне одне одному і переважно зрозуміле, бо відповідає офіційній позиції цих політичних сил, то ставлення тих, хто підтримує Блок “Наша Україна”, не таке однозначне. Хоча більше 50% прихильників цієї політичної сили підтримує цю коаліцію, вагомою залишається і частка тих, хто виступає проти.

Таблиця 11

Розподіл відповідей респондентів на запитання: “Як Ви ставитесь до створеної влітку коаліції Партії регіонів, Блоку “Наша Україна”, Соціалістичної та Комуністичної партій України?”, залежно від регіону опитування, %

	Скоріше, підтримую цю коаліцію	Скоріше, не підтримую цю коаліцію	Важко відповісти (ще не визначився)	Відмова відповідати
Партія регіонів	67	18	11	4
Блок Юлії Тимошенко	13	76	10	2
Блок "Наша Україна"	53	40	6	2
Соціалістична партія України	59	18	21	1
Комуністична партія України	61	23	15	1

Окремо слід звернути увагу і на той факт, що в електораті кожної політичної сили є частка тих, хто думає інакше, ніж більшість. Так, серед тих, хто підтримує БЮТ, є 13% тих, хто схвалює створення коаліції, в той же час, серед прихильників ПР є і такі, що не підтримують коаліцію.

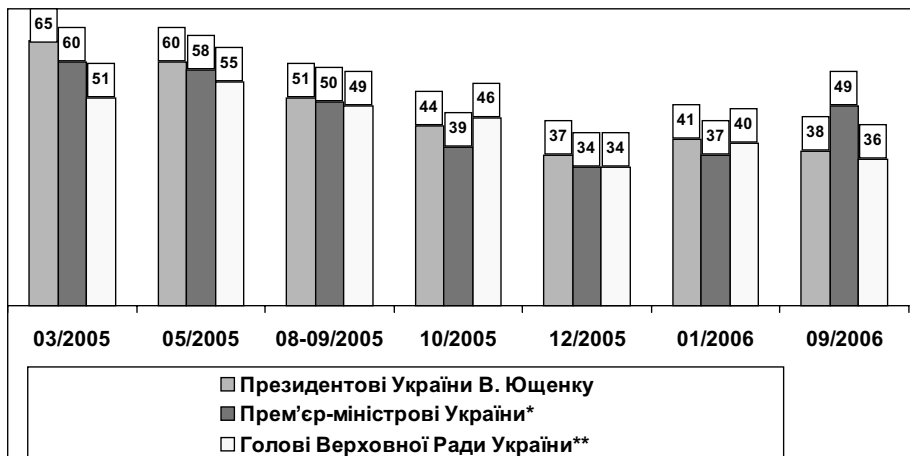
Таблиця 12

Розподіл відповідей респондентів на запитання: “Як Ви ставитесь до створеної влітку спільної коаліції Партії регіонів, Блоку “Наша Україна”, Соціалістичної та Комуністичної партій України?”, залежно від віку опитаних, %

	18 – 28	29 – 39	40 – 49	50 – 59	60 та старше
Скоріше, підтримую цю коаліцію	34	38	36	51	47
Скоріше, не підтримую цю коаліцію	42	41	39	34	33
Важко відповісти (ще не визначився)	18	19	20	11	16
Відмова відповідати	6	2	5	4	4

Динаміка рівня довіри

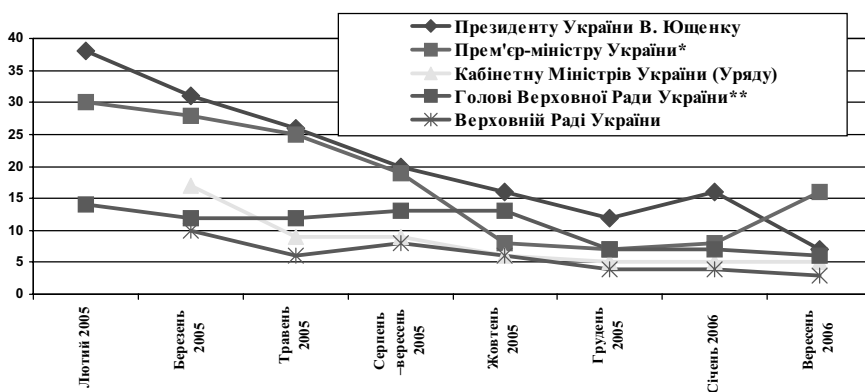
За даними опитування, рівень довіри до Президента України скоротився до 38% (в січні 2006 р. він становив 41%). У той же час показник тих, хто не довіряє Президенту, залишився стабільним і, як і в попередні періоди, дорівнює 53% (висловили недовіру). Негативний баланс можна спостерігати і щодо спікера Верховної Ради – Олександра Мороза. Єдиним посадовцем, у якого у вересні був позитивний баланс довіри, став прем'єр-міністр.



* березень-вересень 2005 р. – вимірювався рівень довіри до Ю. Тимошенка;
жовтень-січень 2006 р. – вимірювався рівень довіри до Ю. Єханурова;
вересень 2006 р. – вимірювався рівень довіри до В. Януковича.

** до квітня 2006 р. – до В. Литвина.

Рис 3. Динаміка рівня довіри (сума відповідей „Повністю довіряю” та „Скоріше, довіряю, ніж ні”), %



* березень-вересень 2005 р. – вимірювався рівень довіри до Ю. Тимошенка;
жовтень-січень 2006 р. – вимірювався рівень довіри до Ю. Єханурова;
вересень 2006 р. – вимірювався рівень довіри до В. Януковича.

** до квітня 2006 р. – до В. Литвина.

Рис 4. Динаміка рівня повної довіри, (відповідь „Повністю довіряю”), %

Таблиця 13

Динаміка рівня довіри, %

	Довіряють (сума відповідей „Довіряю довіряю, ніж ні“)						Не довіряють (сума відповідей „Повністю не довіряю” та „Скоріше, не довіряю, ніж довіряю”)									
	12/ 2004	03/ 2005	05/ 2005	08- 09/2005	10/ 2005	12/ 2005	01/ 2006	09/ 2006	12/ 2004	03/ 2005	05/ 2005	08- 09/2005	10/ 2005	12/ 2005	01/ 2006	09/ 2006
Політичним партіям	23	26	29	31	31	25	23	26	60	50	58	57	57	67	68	64
Верховній Раді України	42	47	39	35	34	28	26	29	49	37	48	55	43	63	65	58
Кабінетові Міністрів України	35	54	49	43	36	31	31	35	55	32	38	45	49	58	59	51
Національному банку України	40	46	39	42	37	33	40	39	43	31	42	41	46	50	43	44
СБУ	42	48	45	44	42	44	47	41	37	32	39	41	41	46	43	43
Міліції	39	38	36	38	34	35	38	33	55	48	54	52	56	59	58	58
Судовим органам	40	38	35	35	31	33	32	32	51	42	52	54	56	59	59	56
Прокуратурі	38	36	36	34	31	34	34	35	51	43	50	53	55	57	56	52
Блоку НАТО	23	26	21	22	23	19	21	21	55	47	53	56	56	63	62	65
Профспілкам	26	26	29	-	32	34	33	30	51	46	52	-	51	53	62	53
Голові обласних адміністрацій	39	34	35	-	32	30	32	34	43	35	40	-	41	53	51	44
Обласній раді	39	31	32	-	31	31	30	32	41	35	42	-	43	51	52	46
Голові державної адміністрації Вашого району	38	33	37	-	32	32	34	33	43	37	40	-	44	52	49	47
Міському (селищному, сільському) голові	48	39	43	-	43	40	45	50	35	36	36	-	40	47	45	38
Районній раді	40	33	35	-	34	35	34	35	38	35	40	-	43	51	50	45
Міській (селищній, сільській) раді	45	37	41	-	42	40	42	45	35	35	35	-	41	47	45	41
Громадським молодіжним об'єднанням	35	33	38	-	41	39	37	38	36	32	38	-	37	44	42	40
Релігійним організаціям	55	55	47	-	44	49	47	50	37	33	38	-	41	41	42	36
Збройним силам України	66	64	60	-	59	57	62	57	27	18	27	-	29	36	31	32
Засобам масової інформації	46	59	57	70	53	58	57	56	47	34	35	21	40	37	37	36
Радіо	49	59	58	68	54	60	62	58	44	32	33	21	38	34	33	33
Телебаченню	50	64	63	70	59	61	70	64	44	29	30	18	34	34	26	28

МОНІТОРИНГ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ

Показовим є те, що рівень довіри до політика не визначається ані посадою, яку він обіймає, ані його керівною діяльністю. Якщо порівнювати рівень довіри до В. Ющенка як до Президента та як до політика, то можна побачити, що політику В. Ющенку довіряють 42%, що практично збігається з часткою тих, хто довіряє йому як Президенту (41%).

Таблиця 14

Розподіл відповідей респондентів на запитання: „Якою мірою Ви довіряєте таким політичним діячам?“, %

	Цілком довіряю	Скоріше, довіряю	Скоріше, не довіряю	Зовсім не довіряю	В/В	Я його не знаю
Янукович Віктор	22	28	17	26	7	0
	50		43			
Тимошенко Юлія	16	21	22	35	6	0
	37		57			
Ющенко Віктор	9	28	27	28	8	0
	37		55			
Мороз Олександр	9	27	27	27	9	1
	36		54			
Луценко Юрій	9	24	25	24	11	7
	33		49			
Симоненко Петро	11	21	24	36	7	1
	32		60			
Литвин Володимир	6	25	30	25	13	1
	31		55			
Вітренко Наталія	6	20	25	39	8	2
	26		64			
Кінах Анатолій	3	22	33	24	12	6
	25		57			
Кушнар'ов Євген	7	16	22	28	12	15
	23		50			
Богатирьова Раїса	6	15	17	22	11	29
	21		39			
Костенко Юрій	4	17	26	22	14	17
	21		48			
Порошенко Петро	1	6	31	50	8	4

До трійки політиків, яким найбільшою мірою довіряє населення країни, в січні 2006 року можна було віднести В. Януковича, Ю. Тимошенко та В. Ющенка. Незначно поступаються останнім двом за рівнем підтримки через довіру до них О. Мороз (36%) та Ю. Луценко (33%). Наприкінці списку осіб, яким довіряє більше третини опитаних, перебувають П. Симоненко та В. Литвин, який все ще остаточно не забутий опитуваними.

Оцінка діяльності керівників загальнонаціональних органів влади

Якщо говорити про оцінки керівників загальнонаціональних органів влади, то слід сказати, що вони в нашій країні залишаються і досі вкрай персоніфікованими. Як і раніше, оцінка діяльності посадовця переважно залежить від ставлення до нього як до політика – тобто електоральних уподобань. Якщо порівняти наведені нижче оцінки із рівнем довіри до політиків, то нескладно побачити вкрай тісний зв'язок, у відповідності з яким політичні симпатії визначають ставлення до діяльності.

Таблиця 15

Розподіл відповідей респондентів на запитання: “Чи підтримуєте Ви діяльність та ініціативи ...?”, %

	Повністю підтримую	Скоріше, підтримую	Скоріше, не підтримую	Зовсім не підтримую	В/В
Нового Кабінету Міністрів України на чолі з В. Януковичем?	17	34	19	19	11
	51		38		
Президента України В. Ющенка?	7	33	31	21	8
	40		52		
Спікера ВР України О. Мороза?	7	31	27	22	13
	38		49		
Верховної Ради України?	4	26	29	25	16

Регіональні особливості ставлення до діяльності В. Януковича повністю тотожні електоральній картині. У регіонах, де його партія лідер, – ставлення позитивне, в решті, де симпатії на боці Ю. Тимошенко, – негативне.

Таблиця 16

Розподіл відповідей респондентів на запитання: “Чи підтримуєте Ви діяльність та ініціативи нового Кабінету Міністрів України на чолі з В. Януковичем?”, залежно від регіону опитування, %

	Захід	Центр	Північ	Схід	Південь	АР Крим	м. Київ
Повністю підтримую	18	35	36	75	71	82	27
Зовсім не підтримую	70	45	49	17	22	15	66
<i>Важко відповісти</i>	12	20	15	8	7	3	7

Якщо порівняти регіональні характеристики рівня підтримки діяльності президента з попередньою таблицею, то не можна не побачити майже обернених тенденцій. Фактично це означає збереження дистанції у ставленні до Президента електорату регіонів, котрі традиційно підтримують В. Януковича. До того ж на сьогоднішній день електорат, на який раніше спирався Президент у Західному і Північному регіонах та м. Києві, почав відмовляти йому у підтримці і не схвалює його діяльності.

Таблиця 17

Розподіл відповідей респондентів на запитання: “Чи підтримуєте Ви діяльність та ініціативи Президента України В. Ющенка?”, залежно від регіону опитування, %

	Захід	Центр	Північ	Схід	Південь	АР Крим	м. Київ
Повністю підтримую	59	43	47	30	30	15	45
Зовсім не підтримую	34	47	45	62	68	74	47
<i>Важко відповісти</i>	7	10	8	8	2	11	8

Діяльність О. Мороза на посаді спікера підтримується більшістю лише в Північному регіоні (52% проти 39%). В решті регіонів частка опитаних, які не підтримують діяльності та ініціатив спікера, переважає частку тих, хто схвалює. Найбільш критично поставилися до нього на Заході країни та в м. Києві.

Таблиця 18

Розподіл відповідей респондентів на запитання: “Чи підтримуєте Ви діяльність та ініціативи спікера ВР України О. Мороза?”, залежно від регіону опитування, %

	Захід	Центр	Північ	Схід	Південь	АР Крим	м. Київ
Повністю підтримую	27	44	38	44	52	20	23
Зовсім не підтримую	62	46	51	42	39	49	69
<i>Важко відповісти</i>	11	10	11	15	9	31	8

Ставлення до діяльності ВР майже повністю повторює оцінки, отримані її головою. В країні немає жодного регіону, де б діяльність та ініціативи ВР підтримувало людей більше, ніж ставилося до них негативно. Найменшою мірою прихильні до парламенту на Заході та в м. Києві, де його діяльність “зовсім не підтримують” по 70% опитаних. Найбільший рівень підтримки Верховна Рада зараз має на Сході, де її діяльність схвалюють 42%.

Україна – НАТО

Якщо звернутися до публікацій засобів масової інформації (ЗМІ), виступів політиків останнього часу, простежується значне розмаїття, інколи навіть – поляризація оцінок щодо ефективності і перспектив співпраці України в межах ЄС, ЄЕП, вступу до СОТ та НАТО. Така ситуація сприяє створенню в суспільстві напруги й невизначеності щодо інтеграційних перспектив, негативно впливає на громадську думку в сенсі її поляризації за векторами та змістом інтеграції. Проте нинішні суперечки в інформаційному просторі не в останню чергу стали можливими через необізнаність суспільства щодо реального стану справ.

Динаміка довіри до військово-політичного альянсу

На окрему увагу заслуговує динаміка рівня довіри населення України до НАТО. Аналіз результатів соціологічних опитувань показує, що найвищий рівень довіри населення до НАТО було зафіксовано в червні 2002 р. А зараз, у вересні 2006 р. громадська думка виказала найбільший показник недовіри.

Таблиця 19

Динаміка рівня довіри до НАТО, %

	12/1999	06/2002	12/2002	02/2003	04/2003	12/2004	03/2005	05/2005	08-09/2005	10/2005	01/2006	09/2006
Довіряють (сума відповідей „Повністю довіряю” та „Скоріше, довіряю, ніж ні”)	22	39	28	19	16	23	26	21	22	23	21	21
Не довіряють (сума відповідей „Повністю не довіряю” та „Скоріше, не довіряю, ніж довіряю”)	46	35	44	57	58	55	47	53	56	56	62	65
Різниця між „довірою” та „недовірою”	- 24	+ 4	- 16	- 38	- 42	- 32	- 21	- 32	- 34	- 33	- 41	- 44

Вивчення ставлення населення України до широкого кола питань, безпосередньо пов'язаних з НАТО, вимагає проведення довготривалого соціологічного моніторингового дослідження. Моніторинг як стратегія вимірювання та аналізу соціальних явищ та процесів дозволяє визначити динаміку процесу змін суспільної свідомості у часі, виявити постійні чинники та ситуативні “навантаження”, що впливають на громадську думку.

Простежується у рівні довіри відмінність між віковими групами. Респонденти, що віднесли себе до росіян, дещо більшою мірою не довіряють НАТО, що, безумовно, позначилося і на регіональному розподілі рівня довіри до цього блоку.

Таблиця 20

Розподіл відповідей респондентів на запитання: “Якою мірою Ви довіряєте НАТО?”, за віком (років), %

	18–28	29–39	40–49	50–59	60 та старше
Довіряють (сума відповідей „Повністю довіряю” та „Скоріше, довіряю, ніж ні”)	25	24	23	20	14
Не довіряють (сума відповідей „Повністю не довіряю” та „Скоріше, не довіряю, ніж довіряю”)	64	62	63	68	67
Не визначилися	11	14	14	12	19
Різниця між „довірою” та „недовірою”	- 39	- 38	- 40	- 48	- 53

Таблиця 21

Розподіл відповідей респондентів на запитання: “Якою мірою Ви довіряєте НАТО?”, за регіонами, %

	Захід	Центр	Північ	Схід	Південь	АР Крим	м. Київ
Довіряють (сума відповідей „Повністю довіряю” та „Скоріше, довіряю, ніж ні”)	43	18	32	11	11	1	26
Не довіряють (сума відповідей „Повністю не довіряю” та „Скоріше, не довіряю, ніж довіряю”)	35	59	52	80	86	90	57
Не визначилися	22	23	16	9	3	9	17
Різниця між „довірою” та „недовірою”	+ 8	- 41	- 20	- 69	- 75	- 89	- 31

МОНІТОРИНГ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ

Референдум щодо вступу до НАТО – моніторингові дані

Таблиця 22

Розподіл відповідей респондентів на запитання: “Якби найближчої неділі проводився референдум з питання вступу України до НАТО, як би Ви проголосували?”, %

	2004 р. (травень)	2006 р. (вересень)
Проголосували за вступ	25	20
Проголосували проти вступу	42	61
Не брали участі в референдумі	17	9
Важко сказати	16	10
<i>Різниця між „за” та „проти”</i>	- 17	- 41

Таблиця 23

Розподіл відповідей респондентів на запитання: “Якби найближчої неділі проводився референдум з питання вступу України до НАТО, як би Ви проголосували?”, %, залежно від віку респондентів (років)

	18–28	29–39	40–49	50–59	60 та старше
За вступ до НАТО	23	24	23	20	12
Проти вступу до НАТО	57	56	59	66	66
Не брав би участі в референдумі	11	9	9	6	9
Важко відповісти	9	11	9	8	13
<i>Різниця між „за” та „проти”</i>	- 34	- 32	- 36	- 46	- 54

Таблиця 24

Розподіл відповідей респондентів на запитання: “Якби найближчої неділі проводився референдум з питання вступу України до НАТО, як би Ви проголосували?”, %, залежно від регіону опитування

	Захід	Центр	Північ	Схід	Південь	АР Крим	м. Київ
За вступ до НАТО	45	19	27	7	9	0	34
Проти вступу до НАТО	29	57	45	78	83	99	41
Не брав би участі в референдумі	10	9	14	7	5	1	16
Важко відповісти	16	15	14	8	3	0	9
<i>Різниця між „за” та „проти”</i>	+ 16	- 38	- 18	- 71	- 74	- 99	- 7

На рівні громадської думки відбувається посилення антинатовських настроїв, причому серед усіх вікових груп суспільства. Єдиним регіоном, де існує позитивний баланс „за” вступ до НАТО, є Західний, хоча підтримує такий курс менше половини (45%) дорослого населення. У м. Києві (34%) та Північному регіоні (27%) питома вага прихильників руху до НАТО є досить представницькою, а противників – менше половини (41 та 45%, відповідно). Мешканці інших регіонів демонструють переважно негативне ставлення до можливого вступу до НАТО, яке посилюється.

Думка росіян з проводу входження України в ЕС та НАТО

Таблиця 24

**«КАК ВЫ СЧИТАЕТЕ, ЕСЛИ УКРАИНА ВОЙДЕТ
В ЕВРОПЕЙСКИЙ СОЮЗ, БУДЕТ ЛИ ОНА ОТНОСИТЬСЯ
К РОССИИ БОЛЕЕ ДРУЖЕСТВЕННО, БОЛЕЕ ВРАЖДЕБНО ИЛИ
ТАК ЖЕ, КАК СЕЙЧАС?», %**

Более дружелюбно	11
Более враждебно	25
Так же, как сейчас	51
Затруднились ответить	13

Джерело: <http://www.levada.ru/press/2005022801.html>
28.02.2005. Росіяне о событиях на Украине (Левада-Центр, 1600 росіян)

Таблиця 25

**«КАК ВЫ СЧИТАЕТЕ, ЕСЛИ УКРАИНА ВСТУПИТ В НАТО,
ТО В СЛУЧАЕ ВОЕННОГО КОНФЛИКТА ЭТОГО БЛОКА С РОССИЕЙ
УКРАИНА ВЫСТУПИТ НА СТОРОНЕ РОССИИ, ПРОТИВ РОССИИ
ИЛИ НЕ БУДЕТ ВМЕШИВАТЬСЯ В ЭТОТ КОНФЛИКТ?», %**

На стороне России	12
Против России	31
Не будет вмешиваться в этот конфликт	33
Затруднились ответить	24

Джерело: <http://www.levada.ru/press/2005022801.html>
28.02.2005. Росіяне о событиях на Украине (Левада-Центр, 1600 росіян)

Таблиця 26

**„НАСКОЛЬКО БОЛЬШУЮ УГРОЗУ БЕЗОПАСНОСТИ РОССИИ
СОЗДАЛО БЫ СЕЙЧАС ПРИСОЕДИНЕНИЕ К НАТО?», %**

	Украины		Грузии	
Серьезную угрозу	25	53	26	53
Некоторую угрозу	28		27	
Небольшую угрозу	15	32	15	31
Никакой угрозы	18		16	
Затрудняюсь ответить	15		16	

Джерело: <http://www.levada.ru/press/2005022801.html>
28.02.2005. Росіяне о событиях на Украине (Левада-Центр, 1600 росіян)

Більше половини росіян бачать загрозу для безпеки Росії, якщо Україна та Грузія увійдуть до НАТО, близько третини – не бачать у цьому загрози, шоста частина – не визначилися.

ВИСНОВКИ

- Масова свідомість “мечеться” між Заходом та Росією.
- Загальний стан громадської думки стосовно європейських, особливо євроатлантичних, інтеграційних процесів характеризується як “шокуюча непоінформованість”: тема залишається не актуалізованою для населення в цілому і характеризується недостатнім та обмеженим рівнем компетентності як населення, так і фахівців.
- На рівні практично всіх верств українського суспільства відбувається трансляція стереотипів та упереджень.
- Існуючі стереотипи підтримуються та посилюються за рахунок політичних спекуляцій на цінностях окремих груп населення.
- На рівні держави відсутня дієва інформаційно-освітня стратегія та структури, що мали б бути відповідальними за її розробку та впровадження.
- Громадська думка щодо НАТО не змінюється на краще, незважаючи на певні зусилля, а навпаки – змінюється в бік негативного сприйняття. Частково тому, що немає раціональної аргументації та контраргументації. Частково – через відсутність цільових, фокусованих на певні аудиторії інформаційно-освітніх проєктів. Частково – з огляду на заяви політиків національного та регіонального рівнів.

Виходячи з усвідомлення наявної ситуації та чинників, що впливають на формування ставлення до інтеграційних процесів, можна запропонувати більш ефективне використання наявної системи цінностей як бази для формування мотивації вибору європейської та євроатлантичної інтеграції. Головними цінностями для переважної більшості українців є незалежність України, матеріальний добробут своєї родини, ефективний соціальний захист та здоров'я близьких, можливість реалізації свого потенціалу на ринку праці, відстороненість України від військових дій, дружні стосунки з сусідніми країнами. Саме побоювання втратити чи послабити ці цінності й виступають домінуючими упередженнями до прозахідного інтеграційного вектора.

Отже, нагальною потребою є ефективна інформаційно-освітня стратегія. Її ефективність може бути забезпечена через реалізацію комплексних заходів, які враховуватимуть та використовуватимуть переваги державних та недержавних структур, специфіку освітніх та чисто інформаційних методів і технологій; які будуть цільовими та сфокусованими, інтерактивними та гнучкими; побудованими за принципами об'єктивності, відкритості, аргументованості, доступності та адекватності; орієнтовані на досягнення окремих груп населення з урахуванням їх особливих ознак (зокрема – учнівська молодь, молодь, державні службовці, бізнесмени, представники елітних груп, вчителі, лікарі, військовослужбовці, працівники ЗМІ, пенсіонери, мешканці АР Крим, мешканці областей, що межують з Росією, Польщею тощо).

Як змінюється матеріальне становище населення: суб'єктивна самооцінка опитаних

За даними останніх опитувань, споживацькі настрої в Україні почали суттєво погіршуватися. Вже в червні 2006 р. індекс споживацьких настроїв був нижчим за попередні показники. Зазначимо, що погіршення настроїв відбулося переважно внаслідок погіршення економічних очікувань громадян. Таке погіршення економічних очікувань громадян, попри прискорення економічного зростання у II кварталі 2006 р., вочевидь, спричинено поглибленням довготривалої політичної кризи в країні, невизначеною ситуацією навколо творення нової коаліції тощо.

За даними проведених досліджень (моніторинг УІСД/ЦСМ за участі відділу моніторингу соціально-економічних трансформацій ІЕП НАНУ), переважна більшість респондентів негативно оцінює зміни, що відбувалися влітку в економічній сфері країни, через що песимістично оцінювали свої власні економічні перспективи.

Таблиця 27

Розподіл відповідей респондентів на запитання: „Чи змінилося останнім часом (за останні два-три місяці) соціально-економічна ситуація в країні?“, %

	Січень 2006	Квітень 2006	Вересень 2006
Стала кращою	8	6	5
Така ж	43	56	51
Стала гіршою	49	37	44

Також на цей час у більшості населення почала вироблятися нейтральна оцінка свого матеріального становища, через що домінувала оцінка “без змін”. Натомість частка тих, чий стан погіршився, утричі перевищує число тих, хто відчув які-небудь позитивні зміни. Також більшість населення не очікує, що в найближчі півроку можливі які-небудь позитивні зміни, і частка “песимістів” удвічі перевищує частку тих, хто розраховує на поліпшення в піврічній перспективі.

Таблиця 28

Розподіл відповідей респондентів на запитання: „Як змінилося життя Вашої родини в поточному місяці (за останні 30 днів) порівняно з попереднім місяцем?“, %

	Січень 2006	Квітень 2006	Вересень 2006
Істотних змін не відбулося	69	72	64
Добробут зменшився	23	21	29
Добробут зріс	8	7	7

Таблиця 29

Розподіл відповідей респондентів на питання: „Оцініть, будь ласка, як зміниться життя Вашої родини (Ваше особисто) через півроку?“, %

	Січень 2006	Квітень 2006	Вересень 2006
Добробут зросте	13	14	12
Суттєвих змін не відбудеться	63	63	59
Добробут зменшиться	22	20	29
Не дали відповіді	2	3	—

Отримані дані вказують на те, що навіть після виборів, завершення яких знизило політичні ризики в економіці, переважна більшість населення не бачить передумов для позитивних очікувань і вважає, що зростання доходів буде меншим, ніж інфляційні очікування. У вересні ж негативні очікування ще більше посилилися.

Таблиця 30

Розподіл відповідей респондентів на запитання: „Як Ви вважаєте (очікуєте), протягом наступних одного-двох місяців доходи Вашої родини будуть зростати швидше, ніж ціни, приблизно тими ж темпами, що і ціни, або повільніше?“, %

	Січень 2006	Квітень 2006	Вересень 2006
Доходи будуть зростати повільніше, ніж ціни	71	74	76
Доходи та ціни будуть зростати однаковими темпами	25	22	20
Доходи будуть зростати швидше, ніж ціни	4	3	4

Зрозуміло, що сума відповідей респондентів щодо того, що відбудеться в економіці через декілька місяців або півроку, мало стосується економічного прогнозування. Запитуючи людей про майбутнє, ми одержуємо тільки картину їхніх сьогоденних настроїв, очікувань, орієнтацій, і саме це й важливо, щоб уявити собі, як ці люди можуть і збираються діяти (споживати, зберігати, нагромаджувати тощо).

Загальна оцінка того, якими респондентам бачаться наступні місяці для економіки країни, залишається доволі песимістичною, хоча, якщо порівнювати її з настроями, які панували в січні цього року, необхідно відзначити наявність певного прогресу.

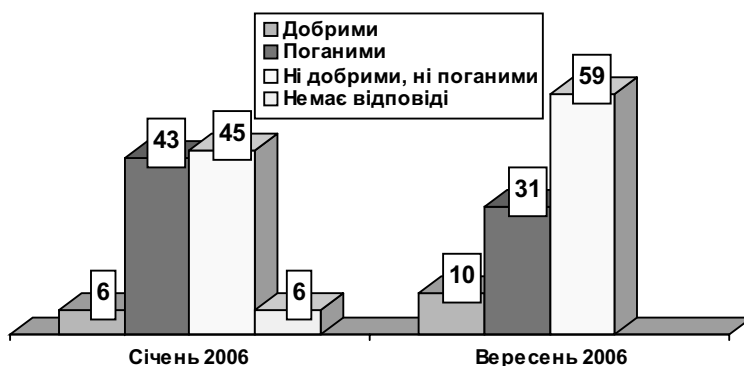


Рис. 5. Розподіл відповідей респондентів на запитання: „Як Ви вважаєте, наступні один-два місяці для економіки країни будуть добрими, поганими чи якимись ще?“, %